



ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΑΓΡΑΝΑΠΑΥΣΗ

ΤΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Εὐσεβεῖς πόθοι

«Τί νά σᾶς πῶ. Αἰσθάνομαι ἐξαντλημένος, σά νά ἔχω δώσει καί τὰ τελευταῖα ἀποθέματα πού διαθέτω. Εἰκοσιτέσσερις ὥρες στίς εἰκοσιτέσσερις αἰσθάνομαι πῶς δουλεύω σ' ἕνα συνεχές ὠράριο. Ἐπιθυμῶ μιά διακοπή, μιά παύση ἐργασίας, ν' ἀσχοληθῶ μὲ κάτι ἄλλο ἐπὶ τέλους».

«Μὰ κοιτεῦν οἱ διακοπές, ἔχεις καί σὺ τὴν ἀδεια σου. Θά μπορούσεις ν' ἀναπνεύσεις γιὰ λίγο».

«Κι οἱ διακοπές πολλές φορές εἶναι μαρτύριο. Θά πρέπει νά φροντίσεις τόσο πολὺ ἀπὸ πρὶν ὥστε στὸ τέλος φθάνεις κατάκοπος κι οὔτε αὐτὲς τίς λίγες μέρες πού ἔχεις στήν διάθεσή σου δὲν μπορείς τελικὰ νά χαρεῖς. Οἱ συνθήκες πολλές φορές εἶναι τόσο ἀσχημες καὶ κουραστικές πού θά χρειάζοσυνα στὸ τέλος διακοπές στίς διακοπές. Γιατί κι οἱ διακοπές ὅπως ἔχουν καταστήσει εἶναι ὑποχρέωση, καθήκον. Εἶναι φορές πού ονειρεύομαι νά ἤμουν ἕνας ἀγρὸς σὲ ἀνάπαυση. Θερισμένος ὅπως εἶμαι, σύρριζα —οὔτε ἕνα ζωντανὸ δὲν μπορεῖ νά ἔρει νά βοσκῆσει κάτι— νά ἴμενα ἐκτεθειμένος στὸν ἥλιο καὶ στὸν ἀέρα ν' ἀναζωογονηθῶ. Χωρὶς νά κάνω τίποτα γιὰ ἕνα διάστημα. Σὲ τέλεια ἀγρανάπαυση».

Κι αὐτὸς ἔχει ἀνάγκη ξεκούρασης

Τὰ λόγια αὐτὰ πού ἀντάλλαξα μὲ φίλον ἱερέα ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια περίπου ἔμειναν ἀνεξίτηλα στή μνήμη μου. Εἶναι, ἀλήθεια, ὅτι ἀπὸ τὸν ἱερέα τὰ περιμένουμε ὅλα καὶ δὲν τοῦ ἀφήνουμε περιθώρια νά τὸν δοῦμε κι αὐτὸν μὲ τὰ ὄριά του καὶ τίς δικές του δυνατότητες καὶ ἀνάγκες. Μαθημένοι νά μᾶς δίνει, δὲν μᾶς πηγαίνει τὸ μυαλὸ νά δοῦμε λίγο τί συμβαίνει καὶ σ' αὐτόν. Κι ἔτσι ἐνῶ ὅλοι μᾶς φροντίζουμε καὶ μὲ τὸ παραπάνω τὴ δική μας ἀνάπαυση, ἀγνοοῦμε ἐκούσια ἢ ἀκούσια τὴν ἀνάπαυση τοῦ ἱερέα. Θεωροῦμε αὐτονόγητη τὴν δική του παρουσία σὲ δικές μας στιγμὲς ἀναφυχῆς καὶ διακοπῶν. Καὶ εἶναι βέβαια πολὺτιμη μιά τέτοια παρουσία, ποῖός τὸ ἀρνεῖται;

Ἐσχῶμε ὅμως ὅτι «αὐτὸς ἔχει ἀνάγκη ξεκούρασης,

νά ποιμάνει τὸν ἑαυτό του ἔστω καὶ γιὰ λίγο, γιατί γιὰ πολὺ ἀντηχεῖ ἀπαγορευτικὸς ὁ λόγος τοῦ προφήτη· «μὴ βόσκουσιν ποιμένες ἑαυτοὺς; οὐ τὰ πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες;» (Ἰεζεκιήλ λγ' 2' πρὸλ. Ἰούδα 12). Κι αὐτό, ὅμως, τὸ λίγο εἶναι φορές πού τοῦ τὸ ἀμφισβητοῦμε.

Κι ἔχι μόνον οἱ πιὸ ἔξω ἀλλὰ κι οἱ πιὸ δικοὶ του, ἡ ἴδια ἢ οἰκογένειά του, ἡ πρεσβυτέρα του, τὰ παιδιὰ του, οἱ γονεῖς του. Ἐχουν βέβαια κι αὐτοὶ τὰ δίκια τους. Ὁ παπᾶς δὲν εἶναι ἕνα συνηθισμένο ἐπάγγελμα. Πάρα πολλές φορές τὸν στεροῦνται οἱ δικοὶ του. Ἀσχολεῖται μὲ ἄλλους ἀνθρώπους, μὲ ἄλλωνῶν γυναῖκες καὶ παιδιὰ καὶ γονεῖς. Πόσες φορές δὲν δημιουργοῦνται καὶ ζήλειες γιὰ τὸ χρόνο πού διαθέτει στοὺς ξένους.

Τὰ παράπονα πολλές φορές εἶναι ἀντικειμενικά. Ἀκατάστατες ὥρες, ἀπουσίες μακρὲς, ὑπερπασχόληση. Τὴ σαγιμὴ μάλιστα πού ἐπιστρέφει κι ὅλοι προσμένουν νά τοὺς διαθέσει λίγο χρόνο αὐτὸς τοῦ μᾶ νά θέλει νά ξεκουραστῆ. Τὸ ἴδιο ὡς θράσος βλέπουν ὅτι στὸ τέλος τῆς χρονιάς ἐργασίας θά ἀπαιτοῦσε λίγο χρόνο καὶ γι' αὐτόν. Γι' αὐτὴ τὴν ἀγρανάπαυση πού μίλησε ὁ φίλος μας πιὸ πάνω. Ἀρχίζουν μάλιστα κατηγορητήρια ὅτι δὲν μᾶς θέλεις, μᾶς περιφρονεῖς, κακόμαθες νά εἶσαι ὅλο μὲ τοὺς ἄλλους καὶ δὲν ἔχεις στασιὸ στὸ σπίτι σου.

Τοὺς ἀγαπᾶς, κι ὅμως...

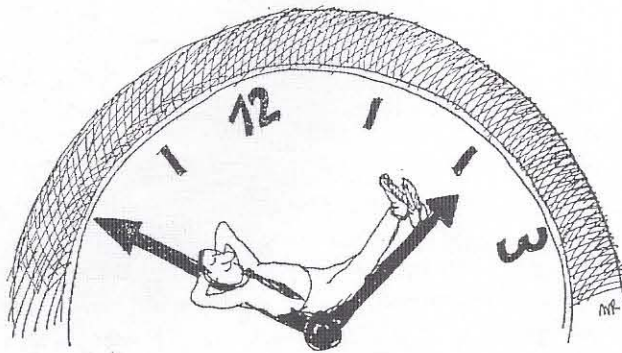
Πῶς νά ἐξηγήσεις ὅτι τοὺς ἀγαπᾶς, ὅτι τοὺς θέλεις, ὅτι δὲν τοὺς βαρέθηκες καθόλου, ὅτι ἀπειναντίας θέλεις πολὺ νά εἶσαι μαζί τους. Ἀλλά, νά, κάπως ἐπιθυμοῦν καὶ σὺ νά θρεθεῖς λίγο μὲ τὸν ἑαυτό σου, νά μὴ κιάθεις ὅτι ὅλοι σὲ κοιτᾶνε στὰ χέρια τί τοὺς ἔφερες, στὰ μάτια γιὰ νά τοὺς κοιτάξεις, στὸ στόμα γιὰ νά τοὺς μιλῆσεις. Ὅτι εἶναι ὥρες πού θέλεις νά σιγήσουν οἱ αἰσθήσεις σου, νά μὴν ἀκούς, νά μὴ βλέπεις, νά μὴ κινεῖσαι, νά μὴν ἀγγίζεις τίποτα, νά μὴν ὀσφραίνεσαι, νά μὴ γεύεσαι οὔτε πικρὸ οὔτε γλυκὺ, τίποτα· σά νά μπορούσες νά σταματήσεις τὸν ἥλιο νά μὴ γυρίζει καὶ νά σταθεῖ, κι αὐτὴ ἡ στάση νά μὴν ὑπολογισθεῖ στὸ γύρισμα τοῦ χρόνου νά εἶναι ὥρα δική σου κατα-

δική σου ανέγγιχτη από τους άλλους, ή πιο μεγάλη μέρα τής ζωής σου. Άλλά έσύ δέν είσαι ό Ιησούς του Ναυή για νά σ' άκούσει ό Θεός όταν του φωνάζεις:

«Στήτω ό ήλιος κατά Γαθαών
και ή σελήνη κατά φάραγγα Αιλών,
και έστη ό ήλιος και ή σελήνη έν στάσει...».

(Ιησούς Ναυή ι' 12-13)

Γι' αυτό έκλιπαρείς λίγη κατανόηση που σπάνια τήν βρίσκεις.



Σαββατικό έτος για ιερείς

Κι όμως είναι τόσο ωραία αυτή ή ιδέα τής άγρανάπαυσης. Βέβαια ό ιερέας είναι ό γεωργός και όχι ή γη για νά ισχύσει τό σαββατικόν έτος και γι' αυτόν (Έξόδου κγ' 11). Έδώ όμως αυτή ή φιλόνηρωπη διάταξη έχει καθιερωθεί σε πολλούς τομείς εργασίας και όχι μόνο στα Πανεπιστήμια. Θα μπορούσε ένδεχομένως νά μελετηθεί ένα τέτοιο σαββατικό έτος για τους ιερείς μας τό όποιον όμως για νά μη δυσκολέψει τήν ομολή λειτουργία των ένοριών θα μπορούσε νά διαρκεί και μικρότερο χρονικό διάστημα και νά δινόταν και συνταμώτερα, χωρίς κάποιος νά περιμένει έξι δλόκληρα χρόνια. Αυτό λέγεται χωρίς ούδεμία ύποψία συνδικαλιστικής... διεκδίκησης.

Σ' αυτήν τήν τρεχάλα τήν συνεχή όπου «πάντες τρέχουσι»¹ ή ιδέα ενός σαββατικού χρόνου θα μπορούσε πρώτα - πρώτα νά λειτουργήσει άγχολυτικά. Άποδεσμεύει από μία συνεχή πίεση για παραγωγικότητα χωρίς σταμάτημα. Δημιουργεί μία αίσθηση δημιουργικότητας σε περιοχές που λόγω των συνεχών πιέσεων προς μία κατεύθυνση παραμελούνται. Θα μπορούσε ό ιερέας νά καλλιεργήσει με άνεση άλλου τύπου χαρίσματα που ούτε στο όνειρό του και στην πιο τολμηρή φαντασία του δέν είχε επιτρέψει στον έαυτό του νά συλλάβει. Ένα ωραίο έρώτημα που θα μπορούσε νά τεθεί θα ήταν τό ακόλουθο: «τί θα 'κανα και τί δέν θα 'κανα άν είχα έξι μήνες, ένα χρόνο στη διάθεσή μου»;

Κερδίζω τόν χαμένο χρόνο

Ό «χαμένος» χρόνος, έτσι όπως τόν εκτιμούν πολλοί, θα ήταν για μένα «κερδισμένος» χρόνος. Σίγουρα στην άρχή θα τά 'χανες όταν έτσι ξαφνικά θα είχες άπελευθερωθεί από τις τόσες δεσμεύσεις. Θα είχες όμως μικρότερα ή μεγαλύτερα προβλήματα νά επιλύσεις.

Θά προγραμματίσεις αυτή σου τήν σαββατική άδεια ή δέν θα τήν προγραμματίσεις; Θα τήν γεμίσεις άσφυχτικά για νά ξεπεράσεις έσύ μόνος τήν άρχή του άδιαχωρήτου στοιβάζοντας όλα τά υπόλοιπα, όλα τά άνεκπλήρωτα, όλα τά χρεωμένα που έχεις μαζέψει όλα τά άλλα χρόνια; Θα μειώσεις τις απαιτήσεις τις δικές σου και των άλλων ή θα τις αυξήσεις ή θα στις αυξήσουν; Θα είναι χρόνος σπουδής, μελέτης, περιπλανήσεων, έμβυθύνσεως πνευματικής, περισυλλογής, θεραπευτικού τουρισμού, προετοιμασίας για τά έπόμενα έτη;

Θά ήταν ένδιαφέρον άν παίρναμε απαντήσεις για τό πώς θα γεμίζαν, τί θα έκαναν ή τί θα απέφευγαν κατά τό χρόνο αυτόν του πιθανού «σαββατισμού» τους οι ιερείς μας. Άν τους τόν έδιναν, άν, δηλαδή, ύπήρχε κάποτε «πράπεζα πίστωσης χρόνου» από τήν όποία θα έπαιρναν ένα χαριστικό δάνειο χρόνου για νά «σχολάσουν»!

Τό ζητούμενον

Παρόλο, βέβαια, ότι στον όρίζοντα τής άγοράς εργασίας, προβάλλει τό έρώτημα κατά πόσον στο έγγυς μέλλον θα είμαστε ύποχρεωμένοι εκ των πραγμάτων πλέον νά παίρνουμε «σαββατικές άδειες»², έντούτοις ύποστηρίζεται έγκυρα ότι ή δεκαετία του 1990, θα χαρακτηρίζεται από τήν τάση άνευρέσεως ελεύθερου χρόνου, δηλαδή, σχολής και άνάπαυσης, όπως ή δεκαετία του 1980³ χαρακτηριζόταν από αναζήτηση κεφαλαίων, χρήματος. Άλλωστε «ό χρόνος είναι χρήμα» και τά δύο αυτά μεγέθη καθώς γνωρίζουμε έναλλάσσονται συχνά.

Τό αίώνιο ζητούμενον είναι πάντοτε λίγος χρόνος πάρα πάνω. Η Βασίλισσα Έλισάβετ ή Α' τής Άγγλίας φέρεται νά είχε τή στιγμή του θανάτου της στα 1603: «ό,τι έχω και δέν έχω τό δίνω για μία στιγμή ζωής».

Άλλά δέν χρειάζεται νά γίνουμε μακάβριοι... Αύτή τή στιγμή δέν συζητάμε για χρόνο μετά θάνατον. Έπει, θα έχουμε στη διάθεσή μας όσο χρόνο χρειαζόμαστε και άνάπαυση' παρόλο ότι και τότο δέν είναι βέβαιο άλλως δέν θα εύχόμαστε «ό Κύριος νά τόν άναπαύσει» για κάποιον που φεύγει από τούτη τή ζωή. Η άνάπαυση εκείνη δέν είναι άπροϋπόθετη (βλ. Άποκάλυψη ιδ' 13).

Άν μιλήσαμε για «σαββατισμό» έγγουάσαμε μία

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

(Ἡ πίστη τοῦ λαοῦ προηγήθηκε αὐτῆς τῶν θεολόγων)

Τοῦ OLIVIER CLÉMENT
(Μτφρ. Γεώργιος Χ. Χρυσοστόμου)

Οὐσιώδης ἀκρίβεια σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἀγνοοῦνταν ἡ ἰσότητα τῶν δύο γονικῶν κυττάρων στὴ γέννηση: ὁ σπόρος —σκεφτόταν κανεὶς— εἶναι ἀποκλειστικὰ ἀρσενικός, ὁ ρόλος τῆς γυναίκας συρρικνώνεται στὸ νὰ τοῦ δώσει σπερμοδοχή. Ὁ ὄρος Θεοτόκος ὑπογραμμίζει συνεπῶς τὸν ἐνεργητικὸ ρόλο τῆς Παναγίας στὴν Ἐνανθρώπηση. Ὁχι μόνο τὸ «ναὶ» τῆς μᾶς ἀπάλλαξε καὶ ἔθεσε τέρμα στὴν τραγωδία τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας, ἀλλὰ ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα τῆς, καὶ ἀπ' ὅλη τὴ γενεὰ τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ Λόγος «σὰρξ ἐγένετο».

Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς Παναγίας ὡς Θεοτόκου ἐμφανίστηκε αὐθόρμητα, ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνες, ὡς προϊὸν τῆς εὐλάβειας τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ. Ἐνας πάπυρος τοῦ 3ου αἰῶνα τὸν ἀναφέρει σὲ μιὰ προσευχὴ πού —γιὰ πρώτη ἰσως φορὰ— ἀπευθύνεται στὴν Παρθενομήτορα:

«Ἰπὸ τὴν σὴν εὐσπλαχνίαν καταφεύγομεν, Θεοτόκε· τὰς ἡμῶν ἱκεσίας μὴ παρίδῃς ἐν περιστάσει, ἀλλ' ἐκ κινδύνων λύτρωσαι ἡμᾶς, μόνῃ ἀγνῇ, μόνῃ εὐλογημένῃ».

Κατὰ τὸν 4ο αἰῶνα ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς συνοψίζει μιὰν ὀλόκληρη παράδοση γράφοντας: «Ἐὰν κάποιος σκέφτεται ὅτι ἡ Παναγία δὲν εἶναι Θεοτόκος θρῖσκαται ἐκτὸς τῆς θεότητας».

Ὁ ὄρος, προπάντων, ὡς συχνὸς στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἔλαβε τὴν ὀλοκληρωμένη σημασία του παρὰ μόνον ὅταν ἀμφισβητήθηκε.

κατάπαυση, μιὰ σχόλη ὡς σχολὴ φιλοθέου ἡσυχίας, ἕνα διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖο θὰ σχολάζουμε, θὰ ἔχουμε καιρὸ, ἄνεση, θὰ εὐκαιροῦμε νὰ κάνομε χωρὶς βιασύνη αὐτὸ πού μᾶς ἀναπαύει. Νὰ πάρουμε τὸ χρόνο μᾶς, αὐτὸν δηλαδὴ πού ἀπαιτεῖται γιὰ κάτι. Στὸ συνεχὲς τρέξιμο, ν' ἀντιτάξουμε τὸ «σπεῦδε βραδέως».

Γιὰ ὅλα ὅμως τὰ παραπάνω χρειάζεται αὐτὸ πού κατ' εὐφημισμὸν ὀνομάσαμε «ἀγγρανάπαυση». Χρειάζεται μιὰ «ποιμαντικὴ ἀγγρανάπαυση»; Τί θὰ εἶχαν νὰ ποῦν οἱ ἀγαπητοὶ μας ἐφημέριοι γιὰ μιὰ τέτοια ἰδέα, γιὰ ἕναν τέτοιο θεσμὸ στὴν Ἐκκλησία μας; Μὲ ἐνδιαφέρον θὰ πάρουμε ἀπαντήσεις μὲ τὶς ἀπόψεις τους.

Ἐὰν ὁ 4ος αἰῶνας, μὲ τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους τῆς Νίκαιας (325) καὶ τῆς Κωνσταντινούπολης (381), εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν τριαδικὸς αἰῶνας, ἡ προσοχὴ τῶν ἐπόμενων αἰῶνων προσηλώνεται στὸ μυστήριό τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴ γέννηση ὡς τὸ πάθος Του, καθὼς καὶ στὸ μυστήριό τῆς Παναγίας, ἀδιάσπαστο ἀπ' αὐτὸ τοῦ Ἰοῦ τῆς.

Πῶς ἀποδεικνύεται —ἀναρωτιόντουσαν κάποιοι— τόσο καλὰ ἡ ἐνότητα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὸ ὅτι εἶναι ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἄλλη;

Ἡ μεγάλη ἔριδα τοῦ Νεστορίου καὶ τοῦ Κυρίλλου.

Οἱ Ἀντιοχειανοὶ ὑπογράμμισαν τὴν τέλεια ἐνανθρώπηση τοῦ Ἰησοῦ, ἐπεξεργάστηκαν αὐτὸ πού θὰ ἀποκαλούσαμε σήμερα «χριστολογία τῆς σαρκώσεως». Ἀλλὰ δυνάμει τῆς ἐμμονῆς τους στὴν ἀνθρώπινη μοναδικότητα τοῦ Χριστοῦ, ἔτειναν στὸ νὰ τὸν θεωρήσουν ὡς ἕναν ἄνθρωπο τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς τὸν ἔκανε ναὸ Του, ὡς «ἕναν ἄνθρωπο φορεὰ τοῦ Θεοῦ», «ἕναν ἄνθρωπο τέλειο πού ἀναλήφθηκε καὶ στὸν ὁποῖο κατοικεῖ ὁ Λόγος».

Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ —ἀντίθετα— θεώρησαν τὸ Λόγο σαρκωθέντα, «Θεὸν σάρκα φέροντα», τὴν ὁποία καὶ μεταμόρφώνει. Ἀλλὰ ὑπερτονίζοντας τὸν ὀργανικὸ χαρακτηρισμὸ μιᾶς «σάρκας» ἢ ὁποῖα, σὲ προβληματικὴ μᾶλλον ἑλληνικὴ παρὰ βιβλική, κινδυνεύει νὰ συρρικνωθεῖ

Πρὸς τὸ παρὸν εὐχόμαστε καλὸ καιροῦ καὶ πολλὴ ξεκούραση!

1. Βλ. ὁμώνυμο ἄρθρο μᾶς στὸν «Ἐφημέριο» τῆς 15 Φεβρουαρίου 1989, σ. 56-58.

2. Ἀνάλυση αὐτοῦ τοῦ φαινομένου ἐπιχειρεῖ ὁ Eric de Beliefroid σὲ ἄρθρο του στὸ ρόξ ἔνθετο τῆς ἐφημερίδος «Le Monde» τῆς 15 Ἀπριλίου 1989, σ. 21, ἀπ' ὅπου καὶ τὸ σκεῖτο πού δημοσιεύουμε. Ὁ «ἥλιος» στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου μᾶς προέρχεται ἀπὸ καρτοῦλα τοῦ Μουσείου Μπενάκη (κέντημα 19ου αἰῶνα).

3. Βλ. τὸ ἐμπεριστατωμένο ρεπορτάζ τῶν Marguerite Michaels καὶ James Willwerth. Ἡ Ἀμερικὴ ἔμεινε ἀπὸ χρόνος, στὸ διεθνὲς «Time» τῆς 24 Ἀπριλίου 1989, σ. 52-54.